

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ

ВИПУСК 7

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 10

Видавництво М.П. Коць
Київ – Нью-Йорк
2002

Всеволод НАУЛКО (Київ)

ДО 80-РІЧЧЯ ПРОФЕСОРА АРКАДІЯ ЖУКОВСЬКОГО

З Аркадієм Іларіоновичем Жуковським особисто я познайомився шляхом листування майже 20 років тому; вперше зустрівся з ним лише в серпні 1990 р. на I конгресі Міжнародної асоціації українців у Києві. Відтоді наші зустрічі стали регулярними і надзвичайно плідними. Він багато розповідав про свій нелегкий життєвий шлях, працю над “Енциклопедією українознавства”, іншими ґрунтовними виданнями у Франції й Україні.

Відомий український учений і громадсько-політичний діяч Аркадій Жуковський народився 12 січня 1922 р. у Чернівцях. Згадуючи дитинство, розповідає, що жодного дня за часів окупації Буковини Румунією не вчився по-українськи, навіть не наважувався розмовляти рідною мовою.

Після закінчення гімназії прагнув навчатися в Чернівецькому університеті. Але нова радянська влада стала на заваді: йому, як синові православному священика, було відмовлено в навчанні – і він вимушений був вступити до університету австрійського міста Грац. Бажав стати політологом, але не з власної волі обрав іншу спеціальність – інженера (1949 р.). Переслідування не припинялися й тут, оскільки Австрія у повоєнні роки належала до радянської окупаційної зони, і він змушений був переїхати до Франції.

Перші роки на еміграції згадує як надзвичайно важкі, оскільки у Франції був нелегалом, жив під чужим прізвищем Куценко.

Після знайомства з проф. Володимиром Кубійовичем перейшов працювати до “Енциклопедії українознавства” для складання географічних мап. Одночасно цікавився історією рідного краю. Перша його праця була присвячена Буковині. Згодом з цієї тематики опублікував багато ґрунтовних робіт, зокрема “Історію Буковини” у двох томах.

На еміграції А. Жуковський розширює творчі зв'язки з провідними діячами української діаспори, особливо з Ільком Борщакком, учнем якого був, Марією Шерер, художником Т. Вирстою, вченими з інших країн.

А. Жуковський захистив дві докторські дисертації: 1969 р. в Українському Вільному Університеті й 1976 р. в Сорбонні. Викладав курси лекцій

з історії, географії і мистецтва в Інституті східних мов та цивілізацій у Парижі (1960–1988 рр.) і Українському Вільному Університеті. 1968 року був обраний науковим секретарем Наукового Товариства ім. Шевченка в Європі, а в 1987 р. призначений його головою. Протягом 1983–1995 рр. – Президент Бібліотеки ім. С.Петлюри в Парижі. Він також член Митрополичої Ради Української Православної автокефальної церкви.

Коло наукових інтересів А.Жуковського надзвичайно широке. Серед праць з історії української церкви помітне місце займають тема тисячоліття хрещення України-Русі, розвідки про окремих діячів церкви, дослідження становища релігії за радянської влади. Особливо багато ювіляр зробив для висвітлення діяльності митрополита Петра Могили й аналізу його “Требника”. Церковній тематиці присвячені такі його фундаментальні праці, як “Мартирологія українських церков” (Торонто; Балтимор, 1987 (2-е вид.)), “Петро Могила і питання єдності Церков” (Париж, 1969; Київ, 1997 (2-е вид.)) та ін.

Починаючи з 1980-х років з’являється низка його праць з історії України – від найдавніших часів до сучасності. Особлива увага в них приділена княжій добі, козаччині й Україні радянського часу. Назвемо лише “Нарис історії України” (у співавторстві з О.Субтельним), який вийшов друком у Львові трьома виданнями в 1991–1993 рр., та “Історію України”, опубліковану в Парижі французькою мовою (1993 р.).

Слід окремо сказати про діяльність А.Жуковського як одного з керівників Наукового Товариства ім. Шевченка й Голови НТШ в Європі, автора й редактора таких видань, як 11-томна “Енциклопедія українознавства” і 5-томна англomовна енциклопедія України. У цих виданнях ним опубліковано сотні ґрунтовних статей. Починаючи з 1985 р., він очолював редакцію “Енциклопедії українознавства”, входив до складу редколегії англomовної “Енциклопедії”.

Про значення ЕУ, мабуть, найкраще сказав сам ювіляр: “Вона залишається витвором вільної української наукової думки, акумулюючи життєвий, політичний і фаховий досвід своїх авторів, їхню любов до рідного краю і надії на його відродження як вільної та незалежної держави” (Енциклопедія українознавства. Загальна частина. – К., 1994 (Перевид. в Україні). – Т.1. – С.IX).

А.Жуковський відомий і як автор багатьох літературознавчих і культурологічних праць про творчість Івана Франка, Лесі Українки, Юрія Федьковича та ін. Він упорядкував збірку полемічних статей з національного питання Б.Грігченка й М.Драгоманова “Діалоги про українську справу” (К., 1994).

Його перу належить багато публікацій з історії українських студентських товариств в Австрії та Франції повоєнного часу, в яких він сам брав активну участь. Як свідчить видана в Україні бібліографія праць ученого, він також є автором багатьох докладних мап у зазначених вище енциклопедіях і статей про історію техніки в Україні (див.: Аркадій Жуковський.

Національна Академія наук України. Бібліографія вчених. – К., 1997. – 23 с.). Низка публікацій ювіляра висвітлює діяльність українських установ і окремих діячів у Франції (О.Шульгіна, М.Шаповала, С.Петлюри, В.Яніва та ін.).

Багато публікацій А.Жуковського стосується українсько-французьких історичних і культурних взаємин. Ці зв'язки він постійно зміцнює не лише як дослідник, а й своєю активною громадською діяльністю, починаючи від сприяння публікації праць – таких, як двотомне видання альбомів Де ля Фліза, до відзначення важливих дат, як-от, за участю ЮНЕСКО, 450-ліття від дня народження Петра Могили. Він докладає багато зусиль для налагодження творчої співпраці вчених Франції та України. Завдяки А.Жуковському чимало українських учених відвідало Францію. Зокрема, я надзвичайно вдячний Аркадію Іларіоновичу за надану мені можливість двічі – в 1993 і 1994 рр. – працювати над дослідженням архівних джерел, які стосувалися Де ля Фліза і Ф.К.Вовка. Надзвичайно приємно, що А.Жуковський позитивно оцінив і мій скромний внесок у науку. У листі від 10 січня 1991 р. він писав: “Мені доводилося викладати курс географії України в Паризькій Сорбонні (філії її ІНАЛКО) і я був гордий за Вашу етнічну карту за переписом 1959 р. А для Кубійовича ця карта була за Євангелію. Разом з ним ми постійно числили квадратики для обчислення національностей в поодиноких містах України. Радію, що українська антропогеографія має гідного продовжувача піонерської роботи Ст.Рудницького” (лист зберігається в автора). Згодом він попросив мене написати низку статей для 11 тому ЕУ–2 і англійської енциклопедії українознавства, зокрема ґрунтовну розвідку про українців (Encyclopedia of Ukraine. – Toronto etc., 1995. – Vol.V. – P.459–462).

Свідченням визнання плідної діяльності А.Жуковського щодо розвитку українсько-французьких взаємин є те, що його було включено до складу офіційної делегації під час перебування президента Франції Жака Ширака в Україні, а також відзначено Державною нагородою України – орденом “За заслуги” II і III ступенів.

Вражаючим є обсяг зробленого ювіляром за останні роки. Назвемо хоча б антологію української літератури французькою мовою – від “Літопису Руського” до сучасності, яка налічує понад 1000 сторінок, і опубліковану французькою мовою працю про українців Франції, цього року перевидану і в Україні. Нещодавно вийшла друком надзвичайно корисна в пізнавальному аспекті праця про історію НТШ у країнах Західної Європи.

Нині Аркадій Іларіонович активно працює над підготовкою до видання багатотомної “Енциклопедії сучасної України” як її співавтор (разом з І.Дзюбою, О.Романівим та ін.).

Наукову роботу А.Жуковський протягом багатьох років успішно сполучав з педагогічною, працюючи професором Інституту східних мов і цивілізації в Парижі й Українського Вільного Університету.

Заслуги А.Жуковського гідно оцінені в Україні. 1991 року його було обрано іноземним членом Національної Академії наук України, а також

почесним доктором Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича. Він бере участь у багатьох наукових конференціях в Україні й інших країнах.

І ще одне. Аркадій Жуковський надзвичайно добра, чуйна, хоча й принципова людина, яка плідно працює в ім'я незалежної України. Тож побажаємо йому здоров'я, творчої наснаги й нових звершень в житті та праці.